

12 avqust Xəzər Günüdür

☐ *Alimlər kosmik aləmdə həyat mənbəyi axtararkən birinci növbədə oralarda suyun izlərini axtarırlar. Çünki bioloji varlıq üçün birinci tələb olunan sudur. Həyat verən və həyatı məhv etməyi bacaran su! Mən sözümə həyəcanlı notlarla başlayıram. Biz indiyə qədər hər şeyə nikbin yanaşmışıq. Təbiətin səxavətinin sonu olmadığını düşünmüşük. Təəssüf ki, bu arxayınçılıq global problemə çevrilməyə başlayanda narahat olmağa başlayırıq. Yəni vaxtında elm adamlarının tövsiyələrinə ciddi yanaşmadığımızdan indi təbiət bizi sınağa çəkir.*

Mehriban, səxavətli, bərəkətli, qüdrətli Xəzərimiz. Haqqında söz açmazdan əvvəl onun dəniz qardaşı Aralın taleyinə baxaq. İnsanların gözü qabağında “mum kimi əriyib çöpə döənən” Aral bütün dünya təbiətseverlərinə göz dağıdır. Aralın faciəsində biz insanların “xidmətləri böyükdür”. Aralı yad etməklə üzümüzü Xəzərə çevirib hələlik təskinlik tapmalıyıq. Nə yaxşı ki, Xəzər var, nə yaxşı ki, Xəzər yaşayır, suyu ilə, balığı ilə, yeraltı sərvəti ilə, havası ilə. Xəzər dənizinin və onun təbii sərvətlərinin qorunması ölkə

Prezidenti cənab İlham Əliyevin daim diqqət mərkəzindədir. Ölkə başçısının ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması ilə bağlı imzaladığı sərəncam və fərmanlar bunun bariz nümunəsidir. Ekoloji durumun saf-laşdırılmasına göstərilən qayğı və diqqət bütün ekoloqların, bütövlükdə bütün Azərbaycan xalqının həyatında əlamətdar bir hadisə kimi qeyd olunmalıdır.

Azərbaycan Respublika Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN) bununla bağlı son dövrdə ənənəvi olaraq, bir-birindən daha maraqlı tədbirlər həyata keçirir. Belə ümumdünya əhəmiyyətli ekoloji tədbirlərin keçirilməsində əsas məqsəd ictimaiyyətin diqqətini dənizlərin və onların bioreurslarını mühafizə etmək, onların yaşayışına və inkişafına əngəl törədən maneələri aradan qaldırmaq, dəniz sahillərini təmiz saxlamaq, məişət tullantıları ilə çirkəndirməmək, çirkəbin dənizə axıdılmasının qarşısını almaq və digər antropogen təsirlərdən qorumaqdır. Nazirliyin tərtib etdiyi iş planına əsasən yerlərdə əhalinin maarifləndirilməsi işləri daha da gücləndirilir.

ETSN, bir qayda olaraq, hər il Dəniz Günü ilə bağlı Xəzər dənizinin sahillərində kütləvi iməciliklər keçirir. Ötən illərlə müqayisədə Dəniz Günü ilə bağlı keçirilən iməciliyə cəlb olunan dövlət və özəl qurumların, könüllülərin sayı da getdikcə artmaqdadır. Təbii ki, belə vacib ekoloji tədbirlər proqram xarakteri daşıma-

malı, Vətəni, təbiətini sevən hər bir insanın gündəlik iş fəaliyyətinə çevrilməlidir.

Xəzər elə bir coğrafi varlıqdır ki, onun taleyini heç vaxt biganə qalmaq olmaz. Obrazlı desək, Xəzər 5 ölkənin bir övlətidir. Xəzərin sahillərində

qızılbalıq, çəki, xəşəm, kütüm və s. kimi qiymətli balıq növləri yaşayır. Dünyada ağ balığın 70 faizi, Qara kürünün demək olar ki, hamısı Xəzəryanı dövlətlərin hesabına istehsal olunur. Müvafiq beynəlxalq təşkilatlar çox qiymətli ağ balığın və qara kürünün istehsalına görə, haqlı olaraq, sahilyanı ölkələrə kvota müəyyənləşdirmişdir. Təsəvvür edək ki, dünyanın “qara bazar”larında qara kürünün 1 (bir) kiloqramının qiyməti 5-8 min dollar civarındadır. Ona görə də Xəzəryanı dövlətlər ağ balığın çoxaldılması qayğısına qalmalıdır. Ölkəmizdə balıqçılıq zavodları bu sahənin inkişafı ilə məşğuldur. Balıqçılıq texnologiyasının indiki səviyyəsindən, təəssüf ki, maksimum istifadə edilmir. Brokonerlik qiymətli balıq növlərinin

quşlarının daimi məskəninə çevirmişdir. Onlar Xəzərin balıqları və sahil bitkiləri ilə qidalanırlar. Şəxsən mən bir ekoloq kimi, quşların yuvaları, yuvada təzə pərvəriş tapan balaları ilə mütəmadi üz-üzə gəlirəm. Təbiətin bu möcüzəsinə sevinirəm. Amma nə edəsən ki, brokoner üçün bu qazanc mənbəyi, sadəcə pul ünvanıdır.

Son illər Xəzərdə su itilərin azalması müşahidə olunur. Təəssüf ki, Xəzərin ekoloji barometrləri olan su itilərlə çirkənlərin qurbanı olurlar.

Xəzərdə müxtəlif su bitkiləri vardır. Bu bitkilər dəniz heyvanlarının, su quşlarının inkişafında mühüm rol oynayır.

Xəzər dənizi mühüm su yolları qovşağıdır. Ölkələr bir-biri ilə dəniz vasitəsilə ticarət-naqliyyat

Kollecində, bələdiyyələrdə, müxtəlif idarə və müəssisələrdə Beynəlxalq Dəniz Günü ilə əlaqədar “Xəzər dənizinin sahillərində” iməciliklərin keçirilməsinin ekoloji əhəmiyyəti, “Xəzər sərvətimizdir”, “Xəzəri çirkəndirmədən qoruyaq”, “Xəzərin canlı aləminə təsir edən ekoloji amillər”, “Xəzərin ekoloji mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində görülən işlər və perspektivlər”, “Xəzərin qiymətli sərvətləri və ekoloji problemləri haqqında ümumi məlumat” və s. mövzularda mühazirələr oxunmuşdur.

Artıq insanlar başa düşürlər ki, dəniz bizim üçün təbii sərvət və həyatı tələbatdır. Bu gün Xəzəri çirkəndiririksə, orada yaşayan bioreursların inkişafına böyük zərbə vur-

Tehran Konvensiyası çərçivəsində 2007-ci ildən etibarən hər il ənənəvi olaraq 12 avqust tarixi ərəfəsində Xəzər Günü ilə əlaqədar müxtəlif ekoloji tədbirlər həyata keçirilir. Bununla bağlı Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi və onun yerdəki qurumları dəniz sahillərinin tullantılardan təmizlənməsi üçün iməciliklərin keçirilməsini və maarifləndirmə işlərinin ardıcıl aparılmasını məqsəduyğun sayır.

Azərbaycan Respublikasının ekologiya və təbii sərvətlər naziri və daxili işlər naziri tərəfindən “Ətraf mühitin mühafizəsi və təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə edilməsi sahəsində nəzarətin gücləndirilməsinə dair 2018-2020-ci illər üçün tədbirlər planı” təsdiq edilmişdir.

mız mənfur qonşularımız tərəfindən zibillənir, zəhərlənir, ekoloji tullantıların girdabına çevrilir. Onlar təkcə bizim deyil, təbiətin, insanlığın düşmənidirlər.

İşğal olunmuş ərazilərdən keçən təbii su mənbələrimiz Ermənistan tərəfindən həddindən artıq çirkənlənməyə məruz qalır. Araz və Kür çaylarının Ermənistan tərəfindən ən ağır formada çirkəndirilməsi nəticəsində həmin çaylarda canlı aləmin yaşayışı üçün ciddi təhlükə yaranmışdır.

Bu gün ekoloji problemlərin həllində hər bir ölkənin ətraf mühitinin qorunması məsələləri ümumbəşəri kontekstə çıxarılmışdır. Bəs görəsən belə sənədlərdə Azərbaycanın haqlı

Xəzər ona göstərilən qayğıya heç vaxt borclu qalmır

qırılmasına, məhsuldarlığın azaldılmasına səbəb olur. Əgər Xəzəryanı dövlətlər ciddi şəkildə əlbir olaraq bu sahənin inkişafına diqqət yetirməsələr tezliklə bu qiymətli nemətdən, əvəzolunmaz sərvətdən məhrum ola bilərik. Dənizin yeraltı sərvətlərinin ölçüsüz istismarı öz mənfi təsirini göstərməkdədir. Xüsusilə, suyun üzərindəki neft pərdəsi qiymətli sərvətlərin qənimidir. Dənizin ekoloji vəziyyəti riskli səviyyədədir.

Xəzər həm də “Qırmızı kitab”a düşən köçəri quşların məskənidir. Xəzərin Azərbaycan sektorunda fəaliyyət göstərən Qızılağac Dövlət

Təbiət Qoruyğu belə nadir quşların məskənidir. Tanrının bizə bəxş etdiyi bu əvəzolunmaz neməti qoruyub mühafizə etmək hamımızın müqəddəs borcudur. Buna görə də dünyanın əlaqədar təşkilatları hər il Dəniz Günü qeyd etməklə, ekoloji durumun saflaşmasına səy göstərirlər.

Cəmiyyətdə ekoloji vəziyyətin qorunub saxlanması hər şeydən əvvəl, insana və onun sağlamlığına xidmət edir. Qeyd etməliyəm ki, respublikamızın, eləcə də Lənkəranın dəniz ətrafı sahələrinin təmiz saxlanması üçün çox ciddi işlər görülür.

Dənizdəki su quşları da təbiətin bizə bəxş etdiyi möcüzədir. Qızılağac qoruğunun nadir iqlimi buranı su

əməkdaşlığı edirlər. Yük döviyyəsi ildən-ilə artır.

Bəs dəniz sahilinin əsrarəngiz qumları, sanatoriya-kurort imkanları! Ola bilər ki, dənizimizin bu imkanları mineral resurslardan bizə qat-qat artıq xeyir verər. Ekologiya təmizlənər, insanlar dincələr, sağlamlıq qazanar, maddi xeyri də ki, öz yerində.

Biz ətraf mühitin mühafizəsi, təbii sərvətlərin qorunması və ondan səmərəli istifadə edilməsi sahəsində əhalini məlumatlandırmaq və maarifləndirmək üçün geniş təbliğat işi aparırıq. Belə ki, indiyə qədər ümumtəhsil məktəblərində, Lənkəran Dövlət Universitetində, Lənkəran Dövlət Humanitar

muş oluruq. Xəzərin nemətlərindən istifadə ediriksə, onun ətrafına zibil töküüb çirkəndirməyə heç kimin məənəvi haqqı yoxdur. Mavi Xəzəri təmiz saxlamaq, onun sərvətlərini göz bəbəyi kimi qorumaq ümumxalq işinə çevrilməlidir. Gəlin unikal sərvətlərlə zəngin olan, Xəzərə laqeyd münasibət bəsləməyək!

Bildiyimiz kimi, hər il Azərbaycan, o cümlədən Xəzərsahili ərazilərə minlərlə turist gəlir. Onların diqqətini ilk baxışdan Xəzər dənizi cəlb edir. Xəzər dənizinin sahillərində istirahət zonaları yaradılıb. Dənizin sahilinə nə qədər təmiz olsa, orada istirahət edən və yaşayan insanların vaxtı da səmərəli keçər.

Çox təəssüf ki, Xəzər dənizi həm ayrı-ayrı adamlar, həm də sənaye müəssisələri tərəfindən çirkəndirilir. Gizli deyil ki, ayrı-ayrı evlərin məişət, sənaye müəssisələrinin istehsal tullantıları dənizə axıdılır. Bu, həm suda yaşayan canlı aləmi, həm də insanların sağlamlığı üçün ciddi təhlükə törədir. Məsələn, Lənkəran Konserv Kombinatının bütün tullantıları, çirkli suları Girdəniçay vasitəsilə birbaşa Xəzər dənizinə axıdılır. Dəfələrlə edilən xəbərdarlığa baxmayaraq, kombinatın rəhbərliyi, nədənsə, heç bir nəticə çıxarmır.

Ümumiyyətlə, Xəzər üçün ən təhlükəli çirkənlənmə tərkibində zərərli, kimyəvi maddələr olan tullantıların dənizə axıdılmasıdır.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Ətraf Mühitin Mühafizəsi Departamentinin və Daxili İşlər Nazirliyinin Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsinin əməkdaşları Xəzər dənizinin sahil zonasında birgə reydləri uğurla davam etdirirlər. Reydlər zamanı Lənkəran rayonu Xəzər dənizi sahil zonasında fəaliyyət göstərən “Del-fin” ictimai işə obyektində məişət çirkəbin təmizlənmədən birbaşa Xəzər dənizinə axıdıldığı, “Meduza”, “Su pəri”, “Panarama”, “Məşədi”, “Gəl arada bir”, Astara ictimai işə obyektində işə məişət tullantılarının qalaqlandığı və yandırıldığı müəyyən olunub. Faktlarla bağlı qanun pozucuları barəsində protokollar tərtib edilib və onlar İnzibati Xətalər Məcəlləsinə əsasən cərimə olunublar. Nöqsanların aradan qaldırılması üçün obyekt sahiblərinə məcburi göstərişlər verilib.

Azərbaycan açıq səma altında canlı təbiət muzeyidir. Dənizdən tutmuş yüksək dağ zirvələrinə qədər bu muzey dünya alimlərinə heyrətləndirir.

Təbiətimizin bir hissəsi Azərbaycanın dilbər guşələrindən olan gözəl Qarabağdır. Topxana meşəmiz, Cıdır düzüümüz, İsa bulağımız, Xarı bülbülümüz... erməni faşistləri tərəfindən məhv edilir. Sularımız, çaylarımız, torpaqları-

tələbləri lazımcına ictimaiyyətə, beynəlxalq təşkilatlara, dünyaya çatdırılıbmı? Dəfələrlə regiona gələn beynəlxalq müşahidəçilər sarsıdıcı faktlar aşkara çıxarıblar. Dağlıq Qarabağdan, Ermənistandan gələn çaylar özü ilə insan ölümü gətirir. İşğal altında olan torpaqlarımızda narkotik bitkilər becərilir, lakin bu hadisələri dünya ictimaiyyətinə yaymaq, hər kəsi məlumatlandırmaq, nədənsə, bu işə məsul olan beynəlxalq təşkilatların yadına düşmür. Bədxahlar da, xeyirxahlar da təbiətə möhtacdır. Təəssüf ki, dünya hələ də belə nankorların nazı ilə oynayır.

Bəli, sağlam həyat sağlam insan deməkdir. Ətraf mühitə qeyri-humanist münasibət, amansız zərbə insanın özünə, onun sağlamlığına qarşı çevrilir. Ətraf mühitə qeyri-insani münasibət təbiətin bizdən nə vaxtsa qisas almasına gətirib çıxarır.

Xəzər dənizi bu gün insanların qayğısına, isti münasibətə ehtiyac duyur. Əslində, bu qayğıları o, elə insanların özünə görə istəyir, onlara qaytarmaq üçün istəyir.

Baxtiyar HÜSEYNOV,
Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin 1 saylı Ərazi ETSİ-nin sektor müdiri